

Slovenski Shakespeare 1851

Dosedanje raziskave so prisodile mlademu mariborskemu študentu Ivanu Vrbanu-Zadrvskemu sloves našega prvega prevajalca Shakespeara in njegov prevod drugega prizora drugega dejanja »Romea in Julije« je veljal za najstarejši prevod te in kate-rekoli njegove drame v slovenski jezik (Shakespeare pri Slovencih, Lj. 1965, str. 189). Ta ugotovitev je sicer še vedno veljavna, če nam je merilo objava v knjigi ali tiskani periodični publikaciji: Vrbanov prevod je bil natisnjen v almanahu Lada 1864. leta in skoraj istočasno, v Shakespeareovem jubilejnem letu, tudi v Bleiweisovih Novicah.

Opozorilo akademika Antona Slodnjaka pa nam je dalo priložnost za primerjavo najstarejših do zdaj znanih prevodov še z dvema, ki sta sicer manj poetična, vendar pa kar se da zanimiva in predvsem: skoraj poldrugo desetletje starejša, četudi je eden ostal v rokopisu, drugi pa je bil »objavljen« v dijaškem rokopisnem listu. V obeh primerih gre, tako kakor tudi pri prej znanih prvih prevodih le za odlomke, posamezne prizore. Oba primerka hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani v mapi z oznako Iz Marnove zapuščine, ki jo je prepustila knjižnici Slovenska matica že po prvi vojni, s številko 107, 16/III.

Prvi, neugotovljeni prevajalec, se je odločil tako kakor pozneje Vrban in večina naših prevajalcev starejšega obdobja za odlomke iz »Romea in Julije« in jih objavil v Daničici. To je bil eden izmed dijaških rokopisnih listov, ki so zaživelj po marčni revoluciji, še pred znamenitimi Vajami. Vzporedno z najskrbneje urejevanim in v celoti ohranjenim listom Slavija, so izdajali ljubljanski Alojzeviščniki kar tri liste z imenom Daničica: prva, Slovenska Daničica, je izhajala že takoj 1848. leta in jo je »spisoval šestošolec Matej Frelj s tovariši«. Drugemu listu z enakim imenom je bil leta 1851 urednik osmošolec Jožef Marn. Izšlo je najmanj dvajset števil, od katerih jih je devetnajst ohranjenih. V uvodniku prve številke je urednik vabil k branju in sodelovanju in je obljubljal: »Našli boste v njih veliko dobrega in lepiga, in iz družih jezikov prestavlja se bote v pisatvi domačiga miloglasniga jezika vadili«, zadaj pa je dodal še »Svèt vsim, ki bodo iz družih jezikov, zlasti iz nemškiga za Daničico pre-stavljali« in ta svet je bil takle: »Naj pametniši se nam zdi, če misli kdo kaj prestavljati, da izvirni ali prvotni spis pazljivo prebere, potem ga pa na stran položi, nekoliko premisli, se usede in napiše v slovenskim jeziku, kar je prej v tujim bral. Tako mu ne bo vsaj potrebnih besedi pomankvalo«. V tem rokopisnem tedniku je sodeloval, kot je znano, tudi Stritar, takrat komaj četrtošolec. Sredi leta 1851 je Marnova Daničica zamrla, kar dokazuje tudi nekrolog »svoji posestrimi« v Slaviji, jeseni pa so začeli pripravljati nov list enakega imena, le oznako »Slovenska« so

Glava dijaškega lista iz leta 1851, v katerem so bili »objavljeni« najstarejši do zdaj znani slovenski prevodi Shakespeara

opustili in pisali so jo v zapletenem, pa tudi nedoslednem cirilskem črkopisu. Devetega novembra je izšel prvi zvezek, v šestem, ki je prišel na svetlo 14. decembra, pa najdemo že tudi prve verze drugega dejanja »Romea in Julije«; ti so se nadaljevali do desetega zvezka.

Ne glede na pesniško vrednost tega poskusa je vredno, da natisnemo ta — med dozdaj znanimi najstarejši — prevod Shakespearovih verzov v naš jezik v celoti. Objava je kajpada transliterirana, priloženi faksimili pa naj pričajo o tem, kakšno nenavadno pisavo so si izbrali sodelavci Daničice za svoje izvirne prispevke, pa tudi celo za — prepesnitev Shakespeara:

ULOMKI IZ SHAKESPEAROVE ŽALOIGRE: ROMEO I JULIA

Drugo djanje

Prvi prizor

NA PLANOM BLIZO KAPULETOVEGA VRTA

Romeo pride

- ROMEO: Al' morem pač od tod, kjer srce biva?
Zemlja nazaj, poišči si središča!
(Spleza na zid i skoči čežnj.)
Benvolio i Merkucio prideta
- BENVOLIO: O Romeo! moj stric!
- MERKUCIO: Je pameten.
Iz hišče, primaruha! Šel je u postelju.
- BENVOLIO: Tjetod je tekel i čez zid poskočil,
Pokliči ga Merkucio.

Upomki iz Shakespearovih drama: Romeo i Julija.

Četko gjaru.

Trihi. nprigon.

Da narodom kaže kanytuloobora bprta.

Romeo nprigo.

Pom. Ali mojem nar ogy tvoj, kym cnyu oita?

Zemba ro azaj, noicuj ci cnyguo!

(Cmitza va zio i chori t x m.)

Vereboris i Menkucio nprizetio.

Ver. O Romeo! moj cnygu!

Menk. E nar metur.

Uz xiuu nprinarupa! uui e y nocu tvoj

Ver. Mjeticog e ubkhd e rez zig nochori

Hokiri za Menkucio.

Menk. Zapouid bom za.

Hoj Romeo, bigak, zapys tvoj,

Začetek slovenskega prevoda Romea in Julije iz leta 1851 (pisan v cirilici)

MERKUCIO: Zarotil bom ga.

Hoj Romeo, bedak, zaljubljenec,
Prikaži zdiha nozne se podobe,
En sam zgovori stik, sim zadovoljin,
Upij: ojoj, ah i gorje i stikaj
Vjemavno le »ljubezn i bolezn«
I kmotro Venero s besedo toži,
Perimek daj nje slepimu sinovu
Kupid — Adamu k'je zadel tak dobro,
Ko ljubil kdaj
Je knez Kofetua dekle beraško.
Ne sliši me, ne vidi, se ne gane
Je mrtev opica, ga bom zarotil:
Te zarotim pri oku Rozalinnom,
Pri nje visokim čelu, ustnici
Škrlatni, njeznoj roki, tankoj nogi,
Pri njenom stegnu i pri ovom carstvu,
Ki mejno tika se ga čudokraj,
Da prav prikažeš se v podobi lastnoj!

BENVOLIO: Ako te sliši, bodeš ga razjezil.

MERKUCIO: S tom že ne; bolje pač bi ga razžalil,
Če čudne vrste duh njegov rotli
Bi v ljube čarokrožje, panal ga,
Da bi užugala ga njena moč,
Za zlo bi vzela; al'to rotenje moje

Je lepo, dobro. Le rotim v imenu
Dekleta ga, da bi ga malo zvedril.

BENVOLIO: Greva! Pod ta drevesa se je skrila,
Da nočni si sumor dobi tovarša,
Ker slepo ljubi, vjema se s temoto.

MERKUCIO: Ljubezen slepa ne zadene cilja.
Pod drevom kakim v sni xxxxxx biti
Želi, da zreli sad bi *ona* bila,
Ki zasmehavajo dekleta med seboj jo. — Lahko noč, Romeo!
Jaz idem spat. — Tu spati, poljska post'lja je premrzla,
Pojdi, greva!

BENVOLIO: Greva, zastoj ga iščeva. —
(*Gresta.*)

Drugi prizor

KAPULETOV VRT

Romeo nastopi

ROMEO: Se krastam smeja, ki ni čutil ran.
(*Julia se prikaže zgoraj na oknu.*)
Al tiho! Kaka luč je tam na oknu?
Izhod je luč, i Julia je solnce! —
Ustani lepo solnce, umôri luno,
Ker jako ju v lepoti prekosiš.
Ne služi jej, ker ti je zavidljiva,
Zelena, bleda j' nje Vestal obleka,
Jo nosijo bedaki, sleci ti jo!
Je dekle moje, ljuba moja! Da bi
Pač znala, da bi bila! Govori,
Al nič ne reče. Kaj pomaga to?
Oko nje govori, bom odgovoril.
Sim prepredrzin, xxxxx ne govori.
Očesi nje, drugod v opravkih ste,
Dve zmed naj lepših zvezdic gor na nebu.
Prosile, da se vrnete, sijati.
Da bile bi očesi tam, tu zvezde,
Svitlobo lica bi otamnile,
Ko solnce lampno luč. Oko bi njeno
Miglenje žarkov po vsim nebu zlilo,
Budila tica tico bi čudeča
Imevši tamno noč za beli dan.
Poglej, kako z roko podpira lice.

Vmes besedilo manjka in nadaljnje govori Julija, vendar je pisano v Daničici kar strnjeno.

Povej na ravnost; Al če misliš morda,
Da se pre brž podam, se bom jezila
I s čelom mrdala, i »ne« bom djala

Snubitvi tvoji, scer pa po nikakom.
Predragi Montagvov, jaz sim premila,
Morda boš menil, da sim lahkih misel,
Al veruj mi, prijatelj, bom zvestejši
Ko druge, ki se delajo bolj tuje,
Tud jaz bi delala se tujmo!
Če slišal bi ne bil ljubezni moje!
Preden sim v gledala te. Prizanesi,
Ne meni, da je vdanost lohkih misel,
Ker tiha noč ti srce je odkrila. —

Drugi prizor

(Dalje)

- ROMEO: Prisezem, Julia, pri sveti luni,
Ki tih dreves vršiče posrebruje —
- JULIA: Ne priseguj pri luni, spreminjavki,
Ki zmir podobo svojo spreminjuje,
Da tak v ljubavi se ne boš spreminjal.
- ROMEO: Pri čem naj pa?
- JULIA: Ne prisegavaj raj še!
Al če le hočeš, pa pri samom sebi,
Pri njem, ki ga častim, kakor boga,
Vse ti vrjamem.
- ROMEO: Ako srce vroče —
- JULIA: Ne priseguj. Scer veseli me tebe;
Al vendar ne te zveze, te noči,
Prenagla je, prenepremišljena,
I preenaka blisku, ki že zgine,
Še preden rečeš: bliska se — lahko noč!
Poletnih ljubopopek pa moči,
Da svidiva se zopet, naj scveti!
Lahko noč, lahko noč! Da radost tvoja
Bi taka bila, kakor radost moja!
- ROMEO: Ne zadovoljnoga tak me odženeš?
- JULIA: Kaj češ zadovoljenja več imeti?
- ROMEO: Da zmenjaš s mojo še prisego svojo.
- JULIA: Sim že prisegla, preden si še želel.
I rada bi imela še priseči.
- ROMEO: Bi rada odprisegla? Zašto ljuba!
- JULIA: Da radovoljno šenkrate bi prisegla.
Želim pa scer le to, kar imam.
Ednaka je brezkončni globočini
Morja ljubezen moja, i tim več
Imam, kar dam; oboje je brezkončno.
(Pestrna kliče.)

Šumi odznot — prijatelj z bogom, z bogom,
Dojnica koj! — Montagvov! bodi zvest!
Počakaj malo tukaj, precej pridem.
(*Gre.*)

- ROMEO: O srečna, srečna noč! Bojim se le,
Ker noč je, da je vse le samo sanje,
Presladko je, da bi resnica bila.
(*Julija spet pride.*)
- JULIA: Le tri besede, Romeo, po tem
Pa lahko noč! Če ljubiš res, če imaš
namen me vzeti, saj poroči jutri
Po kom mi, ki ga k tebi bom poslala,
Kje bova se i kdaj se zaročila.
Vso srečo ti pred noge položim,
S teboj, zapovednik, pojdem, pojdem po svetu.
- PESTRNA: (*od znotraj*) Gospodična!
- JULIA: Grem precej! — Če drugač pa misliš,
Pa prosim —
- PESTRNA: Gospodična!
- JULIA: Precej, precej! —
Ne snubi dalje, tugi me prepusti. —
Poslala jutri bom.
- ROMEO: Pri moji duši —
- JULIA: Lahko noč, tisučkrat želim!
(*Gre.*)
- ROMEO: Zlo tisučrno, če te ne dobim!
Ko fant od bukev, ljubav gre k ljubavi,
Ko v šolo fant, od ljubavi se ljubav spravi.
(*Dalje.*)

Od tu dalje je (v 9. zvezku Daničice) pisan prevod z drugo roko, ki uporablja deloma tudi drugačne znake (npr. za črko š).

Julia spet pride k oknu

- JULIA: St! Romej! da b' skolarjev glas imela!
Nazaj privabila sokola blagoga!
Scer duplo bi, kjer jeka je zdrobila
I bolj ko svojega z imenom: Romej!
Bi njeni jezik ohripala, res da!
- ROMEO: Serce me kliče moje po imenu!
Oj ljubijočim srebroglas po noči,
Slušavčevim ušesom godba!
- JULIA: Romej!
- ROMEO: O draga moja!
- JULIA: Kdaj povej obklej
Naj jutri zjutraj pošljem?
- ROMEO: Ob devetih.

- JULIA: Bom, bom! Ah dvajset let je še do tje!
Ne vem zakaj sim te poklicala.
- ROMEO: Daj čakam naj, dokler se spet ne spomniš!
- JULIA: Jaz bodem pozabila pač, da čakaš,
spomnivši se le tvoje sladke bliže.
- ROMEO: I jaz še čakal, da še ti pozabiš,
Pozabim sam da jesim kje domá.
- JULIA: Se jutro bliža, rada bi, da greva,
Al dalje ne, kakor de kleta tica,
Ki dá da se izmuzne jej iz roke,
Kakor jetnik, ki na verigi je priklenjen,
Nazaj na svileni jo niti vleče,
Ker ji močno zavida nje svobodo.
- ROMEO: Tvoj tič bi želel biti.
- JULIA: Da bil, ljubi!
Toda z ljubezni same bi te umorila,
Lahko noč bol slovesa je sladká,
Do jutra lahko noč bi klicala.
- ROMEO: Mirujte prsi, tvoje spi oko!
Da spe počival jaz bi tak sladkó!
U samostan k puščavniku zdaj grem,
Da svetoga možá sovet pozvem.
(Gre.)

Tretji prizor

(Pater Lorenčeva cela)

PATER LORENC S KORBICO

- LORENC: Se jutro bliža, noči prot prihaja,
V iztoku luči blagoslov ustaja,
Temà beží majava i pijana
S tiru od svita Titana pregnana.
Preden še solnce više prisveti,
Posrka roso, svet pak oživí,
Imam to cajno zelišča nabrati,
Ki more strup i zdravje tudi dati.
Je zemlja mat' i grob narave vse,
Kar je rodila vse, vse spet požrè.
I dost' otrok, ki ona jim je mati
Dojenih vid'mo prs se je držati,
Njih marsikteri je obitstva čerst,
Noben brez hasni slehrn mnogovrst.
Kak čvrstokrepkih kamen je moči
I čarotvornih kaj u zelšči sní!
Nič takó slaboga se ni rodilo
Na zemlji, kar v korist, bi v kvar ne bilo.

Ga enb noribat jaz bi mač dlaglo!
U camočan k nuzabniky zraj zptm,
Ga cbbora moxa cobe, nozptm.
(Lyt)

Epitafi prikop.

(Nakop kopeneba u tla)

Nakop kopencu, c kopencu.

Lop. C izhno blixa, kori nroš prixaja,
I izloky lyri blaročlob ycfaja,
Mjeja beki majaba i nijana
C kiny' oz cblima šlitaka pregnana.
Njegoxi we colnuc bivo pričvnič,
Nocpta poto, cbbi nat okibi,
I mam lo najno zblima kaobnati,
Ki mopta cbrun i zprabje lygi gati.
I zemba maš i zroš karabe bee,
Kap je pogila bee, bee enbi noxpe.
I goci' ofrak, ki oka jim je maš,
Bojexix biqno nre ce je gprati,
Kix maš cbbi je obiciba vbrat,
Kobex bne, xacni cbbix mkoobret.
Kak vbratok penkix karnix je mori
I rajobovnikix kaj y zblimi eni!
Nix šak' claboca ce xi pogilo
Ka zemci, Kap b. kopci, bi b klap ke bilo.

List iz Daničice 1851 z odlomkom prevoda Romea in Julije

Drugo djanje

Tretji prizor

(*Pater Lorencova cela*)

PATER LORENC S KORBICO

- LORENC: Nič dobroga, kar napak rabljeno,
Bi s konca čisto, jej ne škodilo
C'lo napčna čednost mora se črtiti,
Pregreha v čednost móre se zmeniti
Da v toj cvetlici vkup sta strup i lek,
Oboje združeno po nje vonjavi,
Zavžiti sok gotovo smrt pripravi.
Takó bojuje v človeku vruga
Se huda volja i dobrotla blaga,
I če, slabejo zmago zadobí
Je blizo smrt, sadika oveni!
(*Romeo pride.*)
- ROMEO: Dobro jutro, oče!
- LORENC: Benedicite!
Kdo zgodaj me prijazno tak pozdravlja?
Težavne glave sin! je znamenje.
Tak zgodaj iti že iz postelje.
Skrb starca vsakoga oko znanuje,
Beži od tamkej spanje, kjer skrb čuje,
Le tam je spanje, zdrave kjer krvi
I prostoga duha mladost leži,
Tvoj zgodnji prihod toraj mi spričuje,
Da v prsih ti nemir namest mirú je.
Kaj Romeo, li morebiti še čez noč
Ležali niste v postelji spijoč?
- ROMEO: Za slaji mir sim znal; naj se izusti.
- LORENC: Pri Rozalini? Bog ti greh odpusti!
- ROMEO: Pri Rozalini? Ha a oče, ne,
Pozabljeno ime i muka je.
- LORENC: Prav vrli sin! al kje si bil, povedi.
- ROMEO: Odgovor, preden spet me pitaš, zvedi.
Pojedina je pri vragu tomu bila
Tam bil sim, tam me jedna je ranila,
I jaz njo; kar ozdravi naju le,
Imajo tvoje, sveti mož! roke,
Veš črta srce moje ne pozna,
Ker prošnja taka tudi vražniku velja.
- LORENC: Odkrij se prosto, kdor se spoveduje
v zastavicah, v zastavcah se odvezuje.

Neznani prevajalec, pač eden izmed srednješolcev, ki so sodelovali pri tem dijaškem tedniku, je skušal prepesniti začetek drugega dejanja, vendar je prišel samo nekaj več kakor do srede tretjega prizora, pa še pri tem je delo prekinil pred

koncem Romeovega monologa, s katerim se začenja drugi prizor, preskočil zatem celih osemnajst replik in nadaljeval na sredi Julijine izpovedi, vendar brez opozorila, da teh verzov ne govori več Romeo. Pri tem je uporabljal nekoliko po svoje prirejen, predvsem pa nedosleden črkopis, v katerem se znaki stare cirilice mešajo celo z latinico (npr. v besedi prepotreben je prvi p zapisan v cirilici, drugi v latinici); zato je precej težavno razplesti vse prevajalčeve besede in med njimi so nekatere, ki se zde nerazumljive; kjer je pisava jasna, smo jih prepisali tako, kot so zapisane, v nekaj posebno dvomljivih primerih pa smo črke tiste besede nadomestili s križci.

Prevajalec se je ponekod tesno držal besedila drame, ki jo je zelo verjetno prevajal iz izvirnika. Take primere najdemo že v samem začetku, npr. »Zemlja nazaj, poišči si središča« (Turn back, dull earth, and find the centre out, pri Župančiču: Daj, zmrzla zemlja, suči se za soncem); ali: »Je mrtev opica« (The ape is dead, pri Župančiču: Kot mrtva stvar). Lepota pesniškega izraza je zelo neenakomerna, pogosto so verzi preliti tako, da o poeziji sploh ne moremo govoriti, npr. beseda Mercutia v prvem prizoru:

Te zarotim pri oku Rozalinnom

— — — — —
Pri njenom stegnu i pri ovom carstvu
Ki mejno tika se ga čudokraj —

(Župančičev prevod: Na Rozalinine svetle oči /— — — — / na obla ledja in pokrajine, / ki razprostirajo se tam okrog).

Vendar, mnogi verzi so mlademu prevajalcu tudi že dobro stekli; spet en sam primer, iz Lorenzovega samogovora v tretjem prizoru:

Preden še solnce više prisvetí,
Posrka roso, svet pak oživí,
Imam to cajno zelišča nabrati,
Ki more strup i zdravje tudi dati.

In celo take primere najdemo, ko so ne prav vsakdanji verzi prevedeni 1851. leta natančno tako kakor skoraj celo stoletje pozneje pri Župančiču:

»Prenagla je, prenepremišljena.«

Poglavitno vrednost — bolje rečeno zanimivost — pa daje tem, pogosto zelo okornim verzom, njihovo — vsaj za naše razmere — častljivo rojstno leto: dosedanje raziskave še niso opozorile na kakršenkoli starejši, ne zrejši ne manj uspešen poskus, presaditi Shakespearovo besedo k nam.

Ista mapa kakor te zvezke Daničice z odlomki iz »Romea in Julije« hrani še drug prevod Shakespeara z naslovom »Ulomek žaloigre po Shakspearu« s podpisom Matije Valjavca. Vendar, primera sta precej različna: medtem ko je bil prevod »Romea« objavljen, četudi le v rokopisnem dijaškem listu, je ostal Valjavčev fragment v rokopisu; medtem ko je v prvem primeru izpričana letnica nastanka oziroma »objave«, ni pa mogoče zanesljivo ugotoviti prevajalca, je v drugem primeru prevajalec znan, letnice nastanka pa ni mogoče natančno določiti; vendar, zelo verjetno je — ne le zaradi skupnega nahajališča obeh prevodov — da je nastal Valjavčev rokopis približno ob istem času: ko je nastal prevod »Romea«, mu je bilo dvajset let in v tistem času je prevedel tudi odlomek Goethejeve drame (Ifigenija na Tavriškem), v Janežičevi Bčeli pa je natisnil Vergilovo »Eneido«. Nobenega dvoma ne more biti, da je tudi Valjavčev prevod vsaj znatno starejši kakor katerikoli doslej znani prevod Shakespeara.

Valjavec se je odločil za začetek »Komedije zmešnjav«, kar bi upravičevalo domnevo, da je mislil prevesti vse besedilo in ne le fragmente, tako kakor prevajalec »Romea«, ki je začel pri drugem dejanju. Iz naslova ni razvidno, za katero delo gre: zapisal je »Ulomek žaloigre«, začel pa je prevajati eno najbolj razigranih Shakespeareovih veseliger — edini pred Otonom Župančičem! Naslov bi bil lahko tudi migljaj za zgornji nasprotno domnevo, da namreč ob začetku prevajanja dela sploh ni dodobra prebral, kajti začetek (in samo začetek!) komedije je res še bolj podoben »žaloigri«. Bolj kot vse te domneve pa je zanimiva ugotovitev, da je Valjavec svojega Shakespeara lokaliziral, prestavil je dejanje k nam, kakor so takrat in tudi še velikokrat pozneje delali mnogi naši prevajalci, četudi ne — pri Shakespeareu! Valjavec je napravil iz vojvodove palače v Efezu dvorano pri ljubljanskem županu, Egeonu je dal kar domače ime: Tugoslav, Sirakuze je zamenjal z Benetkami, omenja celo prebivalce Trsta, medtem ko se v nadaljnjem besedilu krajevnih imen (Epidamnus, Korint) izogiba. Besedilo je v osnovi prav razumel, prevedel pa zelo svobodno, zlasti še začetek, kjer je zamenjal motiv o »smrtnem in pogubnem sporu« med Sirakužani in Efežani (tako pozneje Župančič po izvorniku) z motivom kužne bolezni, zaradi katere naj bi bila benečanskim trgovcem zaprta pot v »ljubljansko županijo« in »krajnsko kronovino«. Žal pa je Valjavec svoje delo prekinil, še preden je končal prvi prizor, kar sredi Tugoslavove (Egeonove) replike, pri verzu, za katerim je v Župančičevem prizoru dvopičje (Nas tri pa je rešila druga ladja:).

Matija Valjavec

ULOMEK ŽALOIGRE PO SHAKESPEARU

Dvorana pri županu

Župan, Tugoslav, Ječnik

TUGOSLAV: Naprej župan! odsodite mi smert
De z njo zatare vsa se mi težava.

ŽUPAN: Ne dalje, benečanski tergovec!
Pravice naše enostransko tak
Ne smem razdreti. Ker razsaja tam
Okoli vas bolezen ljudomorna,
In hitro nalezljivo dalje sega,
Biló slovesno sklenjeno je bilo
V Ljubljanski županí in povsot
Po celi Krajnski kronovini tak
V soglasji z mesti vsimi vaših krajev,
De sleherno med njimi neha terštvo
Za čas, de jenja tam bolezen huda.
Na dalje, ker županu gre za zdravje
Skerbeti, si je nenavadno, le
Ker sila, ojstra sila terja tak,
Oblast bil sprosil tudi čez življenje.
Tedaj, če kak Benečan al' Teržačan,
Al' drugi kdo iz kužnih krajev pride
V Ljubljano k nam postavim na somenj,

Ulogi

jaloigre po Shakspearu.

Dvoran pri županu.

Župan. Tugoslav. Jčnik.

Tugoslav

Naprej župan! odsodite mi smert
De z njo zature vsa se mi težava.

Župan

Ne dalje, benečanski trgovci!
Pravice naše enostransko tak
Ne smem razdreti. Ker razsaja tam
Okoli vas bolezen ljudomarna,
In hitro nalezljivo dalje sega.
Bilo' slovesno sklenjeno je bilo
V Ljubljanski županiji in povsot
Po celi krajinski kronovi ni tak
V soglasji z mesti vsimi vaših krajev,
De sleherni med njimi neha terštvo
Za čas, de jenja tam bolezen huda.
Na dalje, ker županu gre za zdravje
Škerbeti, si je nenavadno, če
Ker sila, ostra sila turja tak
Oblast bil sprosil tudi tež življenji.
Teda, če kak Benečan al' Teržičan
Al' drugi kolo iz krajnih krajev pride
V Ljubljano k nam postavim na samoj,
Umreti mora, ali s tisuč zlati
Se odkupiti. Tvoja premoženje
Cenitve se naj nižji komej pol
Štavnla zmes, torej po postavi,
Ki je nepremakljiva, umreti moraš.

Tugoslav

Kad vidim, de izrek vaš obvelja,
Ker bolečine moje vse konča.

Župan

Povej nam, Benečan! ob kratkim, kaj
Vagnalo te je zapustiti dom
In priti semkaj k nam v Ljubljano belo,
Ker vedil si, de smert gotoviti
Pri nas te čaka, kakor pa doma.

Tugoslav

Vič težjiga mi niste mogli reči,
Ko pravite vam bolečine svoje.
Al de vesolni svet to tega prida,
De uzrok sravnite smerti moje ni
Voheno sramotno hudo delstvo
Sim več narava sama, vam povedal
Dom toliko, ker žalost pripustil,
Doma v Benetkah sim, oženil sim
Se z ljubeznivo Benečanko mlado,
Ki z mano bila bi oživala srečo,
Če herba ne bila bi obernila.
Veselo skupaj sva živela, moje
Se množilo je vidno blagostanje,
Ker potoval sim srečno, blagostanje
Po mestih, ktere v terštvo so sloveče
Do kler ni umel mi verli delovodja.
V njegova nagla smert, in šerb povorka

Začetek Valjavčevega prevoda Komedije zmešnjav, presajene v ljubljansko mesto
(original v rokopisnem oddelku NUK v Ljubljani)

Umreti mora, ali s tisuč zlati
Se odkupiti. Tvoje premoženje
Cenitve še naj nižji komej pol
Števila znese; torej po postavi,
Ki je nepremakljiva, umreti moraš.

TUGOSLAV: Rad vidim, de izrèk vaš obveljá,
Ker bolečine moje vse končá.

ŽUPAN: Povej nam, Benečan! ob kratkim, kaj
Nagnalo te je zapustiti dom
In priti semkej k nam v Ljubljano belo,
Ker vedil si, de smert gotoviši
Pri nas te čaka, kakor pa domá.

TUGOSLAV: Nič težjiga mi niste mogli reči,
Ko praviti vam bolečine svoje.
Al de vesolni svet bo tega priča,
De uzrok sramote smerti moje ni
Nobeno sramotívno hudodelstvo,
Tim več narava sama, vam povedal
Bom toliko, kar žalost pripusti;
Domá v Benetkah sim; oženil sim
Se z ljubeznivo Benečanko mlado,
Ki z mano bila bi vživala srečo,
Če herbta ne bilà bi obernila.
Veselo skupej sva živela; moje
Se množilo je vidno blagostanje,
Ker potoval sim srečno, blagonosno
Po mestih, ktere v terštvu so sloveče
Dokler ni umerl mi verli delovodja.
Njegova nagla smert, in skerb poverh za
Blagó v nevarnosti, prisilile
Ste me ločiti se od ljube žene.
Pol leta komej sva bilà saksebi,
Kar se napravi — obnemogla skor
Že pod pokoro, ki terpé žené jo —
Za mano pride v Aleksandrijo.
Ne dolgo, in rodila tamkej dva
Mi sina, dvojčika je zdrava, krepka,
In čudno, tak sta si bilà podobna,
Kakor dva krajcarja skovana ravno,
De sta ločila le se po iménih.
In ravno takrat, ravno v tisti hiši
Je tudi nizka, revna žena tudi
Si prav podobne dvojčike rodila,
Kakor dva krajcarja, skovana ravno,
De sta ločila le se po iménih.
Ta dva sprejél sim bil od revnih staršev,
Služabnika ju zredil sinama.
Al žena, moška, ker je dvojčike
Imela, me je vedno, dan na dan

Naganjala, de naj se vernemo
Domú v Benetke kmalo že nazaj.
Nerad, ah le prezgodej sim dovolil!
Gremo na barko.
Ves čas, kar smo vozili se po morji
Nam zmir nasproten veter je nagájal,
In smo iméli bati se za kàj,
Že več biló nam upa ni rešitve.
Tamotna luč, ki z neba nam je še
Berlela, nam je le gotoviši
Kazala neogibljivo pogubo,
In revno smert. Kar mene tiče, jez
Bi bil umerel rad, al kar mi smert
Odlašalo je, bil je žene moje
Neprenehljivi jok, ki že vnaprej
Je objok'vala, kar je priti imélo,
In potlej detet malih milo upitje,
Ki so le vmes tulili, ne de bi
Zavedli se nevarnosti preteče.
Le samo zavolj tega sim odlašal,
Ker samo le odlog je bil mogóč.
Pomoči ni biló nobene več.
Rešit so se mornarji v čolne šli
Nam prepustivši barko, ki se že
Potopovala je. Skerbna za sina
Pervorojeniga je žena moja ga
Na slabo jamboro privézala, ki imà
Mornár jo shranjeno za húdo uro.
Z njim privezála unih dvojčikov
Je eniga, in jez za una dva
Skerbel sim. Ko so tak otroci bili
Porazdeljeni, sva na zadnje tudi
Na jamboro še sebe privezala.
Valovje hitro nas je tje dervilo,
In spet, kar serčno smo želeli, se
Pomíriló je morje. Kmalo smo
Zagledali dve barki, ki od dalječ
Ste proti nama plavale, al' preden
Ste prišle k nam še — oj obmolknem naj!
Kar pride, prednje vam na znanje daj.

ŽUPAN: Ne jénjaj, pravi dalje, dobri starček!
Obžalovati sočutljivo znamo,
Če tudi milostni ne smemo biti.

TUGOSLAV: De take pač nebesa bi bilé,
Ne tožil bi, de milosti ni tamkej! —
Mudile barki ste deset se milj
Še tamkej. Kar zadenemo na skalo,
Na vso moč nas ob njó je trešilo
Tak zlo, da se razbíla je na dvoje.

In v tak krivični je ločitvi sreča
Le vender nama vsac' mu dala pol
Veselja najniga in skerbi najne.
Nje kos, ki — reva! — bil je loži teže,
Zato pa vender loži ne težave,
Je hitriši naprej valovje gnalo.
In kakor vidil sim od delječ
Rešili vse tri bili ribči so,
In nas je druga barka tud' sprejela.

Tako kakor prevajalec »Romea« v Daničici je tudi Matija Valjavec svoj prevod »Komedije zmešnjav« prekinil sredi replike. Lahko rečemo — žal, kajti kljub vsem pomanjkljivostim njegovi verzi teko, kljub presaditvi v naše okolje so dovolj zvesti izvirniku in bi bili tisti čas porabni tudi za domači oder. Nemara ni brez osnove domneva, da je utegnila biti prav živahna gledališka dejavnost mladega Slovenskega društva v mesecih po marčnih revolucionarnih dogodkih 1848. leta vsaj do neke mere pobuda za misel na ta prevod; ko je zastala ta dejavnost, se je izgubila tudi sleherni sled, ki bi pričala o novih poskusih prevajanja Shakespeara — vse do leta 1864, ko so skušali tudi pri nas počastiti tristoletnico dramatikovega rojstva.

Le Shakespeare slovène en 1851

Avec le matériel présent l'auteur complète son étude Shakespeare chez les Slo-vènes, publiée en 1949 et 1964. Le matériel récemment examiné et signalé à l'attention des chercheurs par l'académicien Anton Slodnjak, prouve que les premiers fragments des traductions de Shakespeare ne datent pas de l'année 1864, mais déjà de l'année 1951, quoiqu'ils soient restés en partie en manuscrit, tandis que l'autre partie a été publiée seulement dans les almanachs d'étudiants manuscrits. L'auteur du premier fragment, le début de deuxième acte de Roméo et Juliette, n'est pas connu, mais la traduction a été publiée; le deuxième fragment, le début de la Comédie des erreurs, a été traduit par Matija Valjavec, cependant il n'a pas été publié. Ces deux traductions sont moins poétiques que celles que nous connaissions déjà, mais elles son importantes à cause de leur ancienneté; la première est particulièrement intéressante parce que l'auteur écrivait en alphabet cyrillique qui n'acquit jamais droit de cité en Slovénie, et la deuxième à cause des localisations (Ljubljana, Trieste, Venise).